TÛR

﴿٥٢﴾ سُورَةُ الطُّورِ

Tur sûresi mekkîdir.

Âyetleri - Kırk dokuzdur.

Kelimeleri - Üç yüz on ikidir.

Harfleri - Bin beş yüzdür.

Fasılası - م٠ن٠١٠ع٠ر harfleridir.

Celâlı suyutî demiştir ki bunun « وَالذَّارِيَاتِ » tan sonra konmasının vechi: ikisinin de matla' ve

makta'da teşâbühleridir اهـ. İlk nazarda görülür ki «وَالطُّورِ» un başı «وَالذَّارِيَاتِ» ın başına benzedikten başka onun maktaı olan «فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا» tehvîlini tevsîan tahkık ve takrirdir. Bundan başka iki Sûre mazmun i'tibariyle de birbirlerine pek yakındırlar.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ وَالطُّورِ ﴿٢﴾ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ ﴿٣﴾ فِى رَقٍّ مَنْشُورٍ ﴿٤﴾ وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ﴿٥﴾ وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ ﴿٦﴾ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ﴿٧﴾ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ﴿٨﴾ مَالَهُ مِنْ دَافِعٍ ﴿٩﴾ يَوْمَ تَمُورُ السَّمَآءُ مَوْرًا ﴿١٠﴾ وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١١﴾ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٢﴾ اَلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٣﴾ يَوْمَ يُدَعُّونَ اِلٰى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿

Sh:»4549

﴿١٤﴾ هٰذِهِ النَّارُ الَّتِى كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٥﴾ اَفَسِحْرٌ هٰذَآ اَمْ اَنْتُمْ لَاتُبْصِرُونَ ﴿١٦﴾ اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُوآ اَوْ لَاتَصْبِرُوآ

سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۖ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَاكُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ اِنَّ الْمُتَّقِينَ
فى جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٨﴾ فَاكِهِينَ بِمَآ اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْ ۚ وَوَقٰيهُمْ
رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ۙ ﴿٢٠﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلٰى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ ۚ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ
عِينٍ ﴿٢١﴾ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِاِيمَانٍ اَلْحَقْنَا
بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَآ اَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَىْءٍ ۭ كُلُّ امْرِىٕ بِمَا
كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢٢﴾ وَاَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ
﴿٢٣﴾ يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَاْسًا لَالَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَاْثِيمٌ ﴿٢٤﴾
وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَاَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ ﴿٢٥﴾ وَاَقْبَلَ
بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٦﴾ قَالُوٓا اِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِى
اَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَوَقٰينَا عَذَابَ
السَّمُومِ ﴿﴾

Sh:»4550

﴿٢٨﴾ اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ ۖ اِنَّهُ هُوَ الْبَرُّالرَّحِيمُ ﴿﴾

Meali Şerifi

Kasem olsun o Tura 1 Ve yayılmış bir verakta 2 Yazılmış bir kitaba 3 Ve beyti ma'mûra 4 Ve sakfi merfûa 5 bahri mescûre ki 6 Rabbının azâbı olacak muhakkak 7 Yoktur onu hiç bir def'edecek 8 O gün ki Sema bir çalkanış çalkanır 9 Dağlar da bir yürüyüş yürür 10 Vay artık o gün o yalan diyenlere 11 Ki onlar daldıkları bir batakta oynayıp duruyorlar 12 O gün ki Cehenneme bir kakılış kakılacaklar 13 İşte diye: bu sizin o yalan deyip durduğunuz ateş 14 Buda mı sihir? Yoksa siz görmüyorsunuz? 15 Yaslanın ona bakalım, ister sabredin, ister etmeyin, artık hepsi bir, hep yaptıklarınızın cezasını çekeceksiniz 16 Fakat korunan müttakıler Cennetler, ni'metler içinde 17 Rablarının kendilerine verdiği ile zevkyab olmaktadırlar, rabları korumuştur da onları o Cahim azâbından 18 Yeyin için, afiyetler olsun çalıştığınız için 19 Dayanarak, sıra sıra dizilmiş a'lâ koltuklara, eş etmişizdir de kendilerine güzel iri gözlü hurîleri 20 Ve İyman edenleri ki zürriyyetleri de iyman ile arkalarından gelmiş, zürriyyetlerini kendilerine ilhak etmişizdir, bununla beraber kendilerine amellerinden hiç bir şey eksiltmemişizdir, herkes kazancına bağlıdır 21 Birde onlara bir meyve ve içlerinin çekeceği bir et yetiştirmekteyizdir 22 Orada bir peymâne çekiştirirler ki ne bir saçmalama vardır onda ne bir günaha sokma 23 Bırıl bırıl da üzerlerine döner kendilerine mahsus hizmetciler, sanki

sadeflerinde saklı inciler 24 Ve ba'zısı ba'zısına dönmüş soruşuyorlardır 25 Demektedirler: evet biz bundan evvel ilimizde korkular içinde idik 26 Bakınız Allah bize lûtf etti ve bizleri o semûm azâbından korudu 27 Evet biz bundan evvel ona duâ ediyor korumasını istiyorduk, hakikat o öyle keremkâr öyle rahîm 28

1. ﴿وَالطُّورِ﴾ Kasem olsun o Tûra - Hazreti Musânın

Sh:»4551

Allah kelâmınî işittiği dağ, Tûri Sina. Beyzavî der ki: Tur, Süryanîde dağ demektir. Yâhud evci iycaddan hadîdi mevâdde veya âlemi gaybdan âlemi şehadete tayeran edendir اهـ. 2. 3.

﴿وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ ۝ فِى رَقٍّ مَنْشُورٍ﴾ Ve bir rakkı menşurda mestur kitaba -

RAKK, kâğıd haline getirilmiş yazı yazılan ince deri demektir. O münasebetle verak gibi yazı yazılan her şeye de itlak olunabilir.

MENŞUR, neşredilmiş, dürülü, kapalı değil, açılmış, yayılmış, satr, yazılı harfleri nizama koymak,

MESTUR, muntazamen yazılmış demektir. Turdan sonra bu kitabı mesturun Tevrat olması tebadür ederse de « وَالكتاب المسطور » değil, nekire olarak « وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ » buyurulması, bunun henüz tanınmadık başka bir kitab olduğunu andırır ki « وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا يَلْقٰيهُ مَنْشُورًا » buyurulmuş olan defteri a'mal olması en muraccah ma'nadır. Levhi mahfuz veya yeni bir kitab olmak ı'tibariyle Kur'an olması da melhuzdur. 4. ﴿وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ﴾ ve Beyti ma'mura -

BEYTİ MA'MUR, Bir rivayete göre yedinci Semada bir beyttir ki her gün onu yetmiş bin Melaike ziyaret eder, Kıyamete kadar bir daha avdet etmezler, ona «Durah» dahi denilir. Haseni Basrîden bir rivayette de murad Ka'bedir. Allah tealâ onu her sene altı yüz bin kişi ile ma'mur kılar. Eğer insanlar ondan eksik olursa Melaike ile doldurur denilmiştir. Ma'lûm ki bir yerin ma'mur olması demek meskûn olması ve geleni gideni çok olup güzel bakılması ma'nasından mecazdır. Ka'benin ma'muriyyeti de « اَنْ طَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ » mısdakınca etrafındakilerin ve huccacın kesret ve ziyaretiyledir. Beyzavî der ki: yâhud beyti ma'murdan murad, mü'minin kalbidir ki ma'muriyyeti ma'rifet ve ıhlâs iledir. 5. ﴿وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ﴾

ve sakfi merfua - o yüksek tavana, ya'ni Semaya, bir rivayette de Cennetin sakfi olan Arş 6. ﴿وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ﴾ ve mescur denize - mescur, - 1) Alevlendirilmiş, kızdırılmış demektir ki « وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ » buyurulduğu üzere Kıyamet koparken denizler ateş olup kaynatılacak onunla Cehennem kızıştırılacaktır. - 2) Dolgun, taşgın demek olup Bahrı muhît ma'nasını ifade eder. - 3) Muhtelıt, karışkan, suyu birbirine veya tatlısı acısına karışan demek de olabilir. - 4) ezdaddan olarak boş ma'nasına geldiği de söylenmiştir ki bu da Kıyamet alâmetlerinden demek olur. Tur karînesiyle bu bahri mescur Fir'avnın battığı denize işaret olmak da pek melhuzdur. Başta vav kasem, sonrakiler ona atf içindir 7. ﴿اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ﴾ - kasemin cevabıdır. 9. ﴿يَوْمَ﴾ - Vakıın zarfıdır, ya'ni o gün vakı' olacak ki ﴿تَمُورُ السَّمَآءُ مَوْرًا﴾ Sema bir çalkanış çalkanacak - kıyamet ıztırabını bir tasvirdir. 10. ﴿وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا﴾ dağlar da bir yürüyüş yürüyecek - yerinden oynayıp hebaen mensûra olacak 11. ﴿فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ﴾ artık veyl o gün - o çalkanış olduğu gün ﴿لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ o yalan diyenlere 12. ﴿اَلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ﴾ ki daldıkları bir batakta oynarlar - iyman edip de o

gün için hazırlanacak, korunacak yerde bir takım yalan dolana dalmış uğraşır dururlar. 13.

﴿يَوْمَ يُدَعُّونَ اِلٰى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا﴾ Cehennem ateşine bir kakılış kakılacakları

gün - bu «yevm» evvelki «yevm» den bedel veya mukadder kavl ile mansub olarak veyli izahtır. 14.

﴿هٰذِهِ النَّارُ﴾

Sh:»4553

ya'ni o gün böyle diyerek kakılacaklar 15. ﴿اَفَسِحْرٌ هٰذَآ﴾ Bu da sihir mi? - « فـاء »

mukaddere ma'tuftur. Ya'ni siz bu ateşi haber veren vahye bir sihir, bir aldatma diyordunuz, şimdi onun

böyle fi'len tehakkuku da sihir mi? ilh... Böyle denecek. اهـ ...

17. ﴿اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ﴾ - Kur'anda daima mu'tad olduğu üzere

kâfirlerin halini beyan yanında müttakı mü'minlerin halleri de beyan olunuyor. Demek oluyor ki Allahın

azâbını dâfi' bulunmamakla beraber vâkıy vardır, Allahın vikayesiyle ondan korunulur. Onun için Allahdan

korkup Peygamberi tasdık edip de Allaha kulluk ederek, Allahın emri vechile çalışan korunan müttakıler,

Allahın vikayesiyle o gün Cennat-ü neım içinde zevkyab olacaklardır. 21. ﴿وَالَّذِينَ اٰمَنُوا﴾ -

bunda iki vecih vardır. Birisi « حُورٍ عِينٍ » e ma'tuf mehallen mecrur olmasıdır ki mü'minlerin mü'minlerle arkadaşlığını ifade eder. Bunu « علفتها تبنا وماء باردا » kabîlinden olarak « وَقَرَنَّاهُمْ بِالَّذِينَ اٰمَنُوا » mealinde anlamak daha iyi olur. Bu surette « وَالَّذِينَ اٰمَنُوا ﴿وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ﴾ - « زَوَّجْنَا » ya ma'tuf olur. Birisi de ﴿اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ - de mübteda « وَاتَّبَعَتْهُمْ » « اٰمَنُو » ya ma'tuf mübtedanın haberi olmasıdır ki bir çokları bu vechi tercih etmek istemişlerdir. Buna göre ma'nâ şu olur:

hem o kimseler ki iyman etmişler, zürriyyetleri de bir iyman ile onların ardınca gitmişlerdir, zürriyyetlerini kendilerine ilhak etmişizdir. Ya'ni zürriyyetleri amelde atalarından dun olmakla beraber iyman ile onlara ittiba' sâyesinde Cennette onların derecelerine çıkarılarak yanlarında bulundurulur ki zevk-u sürurları tammolsun ﴿وَمَآ اَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَىْءٍ﴾ bununla beraber kendilerine amellerinden hiçbir

Sh:»4554

şey eksiltmemişizdir.- Zürriyyetlerini kendilerine ilhaktan dolayı amellerinin sevablarından bir şey eksik verilmiş de değildir. ﴿كُلُّ امْرِىءٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ﴾ Herkes kazancına bağlıdır -

rehin gibi bağlıdır. Kazanç kazanma, ya'ni çalışma veya çalışılan amel sanki bir borç ve insan o borca Allah yanında bir rehin gibidir, kurtuluşu ona bağlıdır. Eğer güzel kazanç tutar güzel çalışırsa borcunu öder, çünkü Allah salih ameli kabul buyurur, yok eğer çalışmaz veya kötü amele çalışırsa halâs olamaz, kendisini kurtaramaz. Zira tayyib, temiz ve güzel olmıyan şeyler Allah tealâya yükselemez « اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهٗ » dur. Bundan dolayıdır ki ileride « كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ اِلَّآ اَصْحَابَ الْيَمِينِ » gelecektir. Ya'ni eshabi yemînden maadası nefislerini o bağlantıdan kurtaramazlar. Onun için mükezzibîn tekziblerine bağlı kalarak Cehennemde kıvranırlarken müttakıler Allahın vikayesiyle kurtulup Cennetlerde ni'metler içinde zevk edeceklerdir. Ve Allah tealânın ayrıca fadl-ü lûtfuna da mazher olarak zürriyyetlerinin i'tilâsına da sebeb olacaklardır. Bu cümlenin burada sevkı zürriyyetler noktai nazarından da mühimdir. Ya'ni zürriyyetlerin kurtuluşu ve Sâbikun olan atalarının derecelerine yükselişleri de kendilerinin hiç kesbi olmaksızın mücerred babalarının kazançlarıyle değildir. Kendilerinin iyman ile onlara ittiba' etmeleri ve onların ardınca yollarından gitmeleri sebebiyledir. Ataları kesibleriyle sebeb oldukları için evlâdlarını Cennette kendilerine ilhak olunmuş görmekle mes'ud olacaklar, evlâdları da iyman ile onlara ittaba' ettikleri için kendilerini kurtardıktan başka Allah tealânın fadl-ü kereminden onların derecesinde mütena'im olacaklardır. Demek ki zadegân kendi kesibleri olmaksızın mücerred babalarının, dedelerinin kesibleriyle

kendilerini kurtaramazlar. Ancak iyman ile çalıştıkları takdirde atalarının feyzından da müstefid olarak daha kolaylıkla yükselirler. İşte mü'minlerin evlâdlarını atalarına ittiba' ile yükselmeğe

Sh:»4555

sevk ederken, neseb şerefine güvenerek atâlete düşmemeleri için « كُلُّ امْرِىءٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ » buraya tezyil edilmiştir. Binaenaleyh bu âyette « وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَاسَعٰى » kasrını nâsih bir ma'nâ bulunduğunu zannetmek doğru değildir. Bil'akis « كُلُّ امْرِىءٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ » « لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَاسَعٰى » mısdakındadır. 22.

﴿وَاَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ﴾ Hem onlara bir fâkihe ve bir et ile imdad etmekteyizdir ki içlerinin çekeceklerinden -ya'ni esaslı ni'metlerden ziyade olarak mahza zevk ve telezzüz için vakıt vakıt türlü ni'metler yetiştirmekteyizdir. Burada Âhıret saadetinin Dünya keyf ve zevkına mübtelâ ışret düşkünlerini imrendirecek, iştihalarını gıcıklıyacak bir neş'e ile tasviri vardır ki hulâsası humardan, günahtan azade saf ve temiz bir garam neşvesi duyurur 23.

﴿يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَاْسًا﴾ orada, ya'ni Cennette bir keis çekiştirirler ki -

KE'S, dolgun kadeh demektir. Mecazen içindeki içkiye de denilir. Kadeh çekiştirmek de neş'e ile teâtîden mecazdır. Bir keis ki ﴿لَا لَغْوٌ فِيهَا﴾ onda lagıv yok - ya'ni onu içerken boş, saçma sapan söz söylemek yoktur ﴿وَلَا تَأْثِيمٌ﴾ günaha sokmak da yoktur. - Dünya ışretleri gibi değil. Şair şu mazmunu ne güzel söylemiştir:

Huni ciğerle memlu camı zer olmadansa

Bi inkisarı hatır işkeste sâgar olsun

24. ﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ﴾ ve üzerlerine dolanır - Sûrei vakıada geleceği üzere ellerinde sâğarler surahıylerle hizmete amade ve emre müheyya olarak etraflarında pırıl pırıl döner dolaşır

﴿غِلْمَانٌ لَهُمْ﴾ kendilerinin has Milkleri olan uşaklar, Cennet sakîleri genc hizmetciler:

﴿كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ﴾ sanki saklı iri

قص

inciler - sadeflerinde gizli hiç kirlenmemiş, el değmemiş, öyle beyaz, öyle safi, öyle temiz, parıl parıl.

LÜ'LÜ', parıldıyan büyük inci demektir. 25.

﴿وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ﴾ ve ba'zısı ba'zısına dönmüş soruşuyorlardır. - Hem o zevk ve neş'e esnasında birbirlerine yüzyüze yönelmiş ahval ve ef'alinden soruyor, hasbi hal ediyorlardır 26. ﴿قَالُوٓا﴾ soranlar demektedirler - yine her biri demektir. ﴿اِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِى اَهْلِنَا مُشْفِقِينَ﴾ evet doğrusu biz evvel ehlimiz içinde; ilimizde veya obâmızda veya hanemizde ailemiz içinde yüreklerimiz titrer, korkar idik - akıbetten endîşe eder, bir ısyana düşmekten veya bir azâba ma'ruz olmaktan korkar idik 27.

﴿فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا﴾ şimdi Allah bize mennetti: lûtf-u tevfîkıyle bu ni'metleri in'am buyurdu ﴿وَوَقٰينَا عَذَابَ السَّمُومِ﴾ ve bizi o semum azâbından korudu -

SEMUM, yukarılarda da geçtiği üzere mesammata işleyen, zehirli sıcak, samm dahi denilen ma'ruf rüzgârdır. Burada zikri geçen Cehennem ateşi veya Dünyadaki o korkunç hayat ona teşbih edilmiştir. Semum, Cehennemin isimlerinden biridir diye bir rivayet de vardır. 28.

﴿اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ﴾ Evet biz bundan evvel ona, ya'ni Allaha duâ ediyor «

النَّارِ » diye korunmamızı dileyorduk ﴿اِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ﴾ hakikat o, öyle berr, ya'ni va'dinde sadık muhsin, keremkâr ﴿الرَّحِيمُ﴾ öyle rahîm - kendisine duâ ve ıbadet eden mü'minlere akıbette merhameti çok rahmetine nihayet yok.

Sh:»4557

﴿٢٩﴾ فَذَكِّرْ فَمَآ اَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٌ ﴿٣٠﴾ اَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهٖ رَيْبَ الْمَنُونِ ﴿٣١﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا فَاِنِّى مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣٢﴾ اَمْ تَاْمُرُهُمْ اَحْلَامُهُمْ بِهٰذَآ اَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٣﴾ اَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهٗ بَلْ لَايُؤْمِنُونَ ﴿٣٤﴾ فَلْيَاْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهٖٓ اِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٣٥﴾ اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٦﴾ اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بَلْ لَايُوقِنُونَ ﴿٣٧﴾ اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٨﴾ اَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَاْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٩﴾ اَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ﴿٤٠﴾ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤١﴾

اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٢﴾ اَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا
فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ﴿٤٣﴾ اَمْ لَهُمْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ
سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٤﴾ وَاِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَآءِ
سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ ﴿

Sh:»4558

﴿٤٥﴾ فَذَرْهُمْ حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٦﴾
يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٧﴾ وَاِنَّ
لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَايَعْلَمُونَ ﴿٤٨﴾
وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَاِنَّكَ بِاَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ
تَقُومُ ﴿٤٩﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿

Meali Şerifi

O halde va'z-u tezkire devam et, çünkü sen, rabbının ni'meti hakkı için, ne kâhinsin ne de mecnun 29

Yoksa "bir şâir biz ona « رَيْبَ الْمَنُونِ » u gözetiyoruz" mu diyorlar? 30 De ki: gözetin çünkü ben de sizinle gözetenlerdenim 31 Yoksa onlara bunu (bu tenakuzu) akılları mı emrediyor? Yoksa azgın bir kavım mıdırlar? 32 Yoksa onu (o Kur'anı) kendisi uydurmakta mı diyorlar? Hayır kendileri inanmazlar 33 Haydi onun gibi bir söz getirsinler, doğru iseler 34 Yoksa kendileri « لا شىء » den mi yaratıldılar? Yoksa yaratan onlar mıdırlar? 35 Yoksa Gökleri ve Yeri mi yarattılar? Hayır iykan ehli değiller 36 Yoksa rabbının hazîneleri onların yanında mı? yoksa onlar mı istiylâ etmişler? 37 Yoksa onlara mahsus bir merdiven var da ondan dinliyorlar mı? Öyle ise dinleyicileri beyan edecek bir bürhan getirsin 38 Yoksa kızlar ona oğullar size öyle mi? 39 Yoksa kendilerinden bir ücret istiyorsun da cereme vermekten ezilmekteler mi? 40 Yoksa gayb onların yanında da onlar mı yazıyorlar? 41 Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? fakat o küfredenler kendileri otuzağa düşeceklerdir 42 Yoksa onların Allahdan başka bir ilâhları mı var?

Sh:»4559

« سُبْحَانَ اللّٰهِ » onların şirkinden 43 Hem onlar Semadan bir kıt'ayı düşerken görseler, teraküm etmiş bir bulut diyecekler 44 O halde bırak onları ta o çarpılacakları günlerine kadar 45 O gün ki hiç bir

tedbirlerinin kendilerine zerrece faidesi olmıyacaktır ve hiç bir suretle kurtarılmıyacaklardır 46 O zulmedenlere ondan beride de bir azâb vardır velâkin pek çokları bilmezler 47 Hem rabbının hukmüne sabret çünkü sen bizim nezaretimiz altındasın, kalktığın sırada rabbına hamd ile tesbih eyle, geceden de 48 Tesbih et ona hem de nücumun idbarı sıra 49

29. ﴿بِنِعْمَتِ رَبِّكَ﴾ - « بـا » mülâbese yâhud kasem içindir. Rabbının ni'metiyle, yâhud rabbının ni'meti hakkı için ﴿بِكَاهِنٍ﴾ -

KÂHİN, bir nevi' zannile gayb haberi verene denir. Geçmişe müteallîk olursa kâhin, istikbale müteallîk olursa arraf denildiği de söylenir. Kehanette meşhur olan Cinden istimdaddır. 30.

﴿رَيْبَ الْمَنُونِ﴾ derhin işkili -

MENUN, kesmek ma'nâsına « من » den me'huz olarak ömürleri ve saireyi kesmesi mülâhazasiyle dehir ve zamana bir de ölüme ıtlâk edilir ki pek kesgin, kıyak denilmiş gibidir.

REYB de ıztırab vermek ma'nâsından olarak « رَيْبَ الْمَنُونِ » dehrin ıztirab veren musıbeti veya ölüm felâketi demek olur. Rivayet olunuyor ki Kureyş Darünnedvede toplanmış ve aleyhissalâtü vesselâm hakkında re'yler çoğalmış, nihayet Abdüddar oğulları «ona reybülmenunu gözetin, çünkü o bir şâirdir, Züheyrin, Nâbiganın, A'şanın helâk olduğu gibi o da helâk olur» demişler, bunun üzerine dağılmışlar. 31. ﴿تَرَبَّصُوا﴾ - tehekküm ve tehdiddir ﴿فَاِنِّى مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ﴾ çünkü ben de sizinle beraber gözetenlerdenim

Sh:»4560

- ya'ni siz benim helâkimi gözetiyorsanız ben de sizin helâkinizi gözetiyorum 32. ﴿اَمْ تَاْمُرُهُمْ اَحْلَامُهُمْ﴾ yoksa onlara akılları mı emrediyor ﴿بِهٰذَآ﴾ bunu? - Sözlerindeki bu tenakuzu, çünkü kâhin, keskin akıllı, zekî olur, mecnunun ise akl-ü fikri muhtel bulunur. O halde nasıl olur da kâhin dediklerine mecnun, mecnun dediklerine kâhin diyebilirler; demek ki akıllılık iddia eden o kimseler ne dediklerini bilmiyecek, nasıl tenakuza düştüklerini farketmiyecek derecede

akılsızlıklarını göstermişlerdir. Onun için buyuruluyor ki ﴿اَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ yoksa onlar akıllı değil, azgın, hakkı kabul etmemekte haddini aşkın, kendi ihtirasatına uymayınca akl-ü insaf dairesinden haric yalan uydurmağa alışkın bir güruh mudurlar? 33. ﴿اَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ﴾ yoksa onu, o Kur'anı kendiliğinden söylemiş, uydurmuş mu diyorlar? -

TEKAVVÜL, kendisinde olmıyanı söylemeğe çalışmaktır ki yalan onun lâzımı olmak hasebiyle yalan söylemek ma'nâsına da gelir. Ya'ni vahyile değil, kendiliğinden söylüyor da Allaha isnad ediyor mu diyorlar? ﴿بَلْ لَايُؤْمِنُونَ﴾ hayır kendileri inanmazlar - ya'ni bu söylediklerini kendileri bile inanmıyarak söylerler, yâhud iymansızlıklarından öyle söylerler. Zira bilirler ki Muhammed yalan söylemez, binaenaleyh kendi sözünü Allaha iftira etmez. Ve yine bilirler ki bu söz uydurma bir söze benzemez. Fakat mücerred küfr-ü ınadlarından dolayı öyle derler 34. ﴿فَلْيَاْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ﴾ haydi onun misli bir söz getirsinler - hem ma'nâ hem nazım cihetinden Kur'anın haiz olduğu mümtaz vasıfları hâiz onun gibi bedi' bir söz uydursunlar getirsinler bakalım. ﴿اِنْ كَانُوا صَادِقِينَ﴾ Eğer sadık iseler - ya'ni

kendi uydurup söylemiş demelerinde doğru iseler, kendilerinin de öyle bir sözü uydurup getirebilmeleri ıktıza eder. Çünkü o beşer uydurması bir kelâm olsa idi onların beşeriyyette müşareketten başka nutuk, hatabet ve şi'ır ile iştigalleri, nazm-ü nesir kelâm üslûblarında mümareseleri, tarih ve vekayia vukufları, okuyub yazmaları ve tahsılleri ve kâhinleri bulunduğundan dolayı onu tanzîre kudretleri bulunmak lâzım gelirdi. Şu halde niçin ona Allahın gönderdiğine inanmıyorlar da iymansızlık ediyorlar? Kendilerine cezalarını verecek yokmu sanıyorlar? 35. ﴿اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ﴾ Yoksa lâşeydenmi yaratılmışlar - ya'ni kendilerinin evvel yoğiken sonradan yaratılmış oldukları ma'lûm, şu halde akılları varsa hiç düşünmüyorlar mı? Kendilerini yaratan bir hâlık yokmu? Hiç bir şeysiz, bir yaratan olmıyarak yâhud yaratan ma'dum olarak mı yaratıldılar, yâhud yaratanı hiç bir şey yerine tutmuyorlar mı ki onun kudretini hisaba almıyorlar, cezasından korkmuyorlar da iymansızlık ediyorlar. Burada bütün aklî ılimlerin esası olan bir kanuna işaret olunuyor ki şu suretlerle ifade olunur: yoktan bir şey olmaz, yokluk varlığa ıllet olamaz. Mevcudun ılleti ma'dum olamaz. Hiç bir hâdis muhdissiz olamaz. Yok, ne kendini ne de başkasını vücude getiremez ilh... Lâkin bunu yanlış anlamamalı. Evvel yok olan bir şey sonra yaradılamaz gibi bir ma'nâ çıkarmamalıdır. Çünkü her yaradılan yok iken yaradılır, var olanı yaratmak mümkin olamaz, çünkü hasılı tahsıl olur. Ancak yok olanı vücude getirecek ılleti fâıle, bir yokluktan ıbaret, lâşey olamaz.

Yoku var edecek olan hâlık muhakkak bir varlık olmak zarurîdir. Ulumi tabiıyye namı verilen ılimlerde dahi esas olan bu kanun, eşyanın kendi tabiatleriyle kendiliklerinden vücude gelivermiş olması gibi bir tabiat fikrini de ibtal eder. Ba'zıları da bundan her hâdisin bir madde ile mebsuk olması

Sh:»4562

lâzım geleceğini zannetmiştir. Fakat madde bir şey'in vücudu için kâfi bir ıllet olmadığı gibi mutlak vücud için zarurî de değildir. Vâcib olan ancak ılleti fâıledir. Bir hâlık mevcud olmayınca hiç bir şey yaradılamaz. İşte böyle aklın en esaslı kanunu hâlıkın vücud ve kudretini tanımak iken o kâfirler kendilerini yaradanı hiçe sayarak öyle iymansızlıklar ediyorlar ﴿اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ yoksa hâlık onlarmıdırlar - kendilerini ve eşyayı onlar yaratmışlar da onun içinmi kibrediyorlar, Allahdan korkmuyorlar, Peygambere dil uzatıyorlar? 36. ﴿اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ﴾ Yoksa o Gökleri ve Yerimi yarattılar? ﴿بَلْ﴾ Hiç birisi olmadığı belli fakat ﴿لَايُوقِنُونَ﴾ yakîn edinmezler - Gökleri ve Yeri yaratan Allahdır derler de yine reyb içinde dolaşırlar onun mantıkî netayicini tatbık edecek şübhesiz bir kanaat ile hareket etmezler, emr-ü nehiy tanımaz, Allahın âyatına inanıp, Peygamberini tasdık edip yakîne irmek istemezler de reybülmenunu gözetir dururlar. 37. ﴿اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ

yoksa rabbının hazîneleri onların yanındamı? - Ya'ni seni yetiştirip rahmet ve ni'metiyle risalet vererek gönderen rabbının rahmeti hazîneleri onların yanında, hazîne kâhyası onlar da onun ni'metlerini onlarmı tevzi' ediyorlar ki o nübüvvet ve risaleti sana vermek istemiyorlar? ﴿اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ﴾ Yoksa onlar ona musallat, müstevlî zorbalarmıdırlar? - Allaha galebe etmişler, hazînelerini zabt eylemişler de onun vergilerini verdirmek istemiyorlar, yâhud Allahın verdiğini cebren almakmı istiyorlar? 38. ﴿اَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ﴾ Yoksa onların bir merdivenleri var orada dinliyorlar mı? - Ya'ni Allahın melei a'lâya

emirlerini, vahiylerini ve bütün kelâmını o merdivenden dinliyorlar da kimin kimden evvel öleceğini ve Kur'anın Allah tarafından vahy edilmeyip uydurularak isnad olunduğunu o suretlemi biliyorlar? ﴿فَلْيَاْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴾ Öyle ise dinliyenleri beyan edici kuvvetli bir bürhan getirsin - dinlediğini isbat etsin. Nasıl ki Peygamber Kur'anı getirek « ﴿فَلْيَاْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ﴾ » tehaddiye da'vet ederek apaçık bürhanı olan mu'cizesini gösterdiği gibi o da öyle bir bürhan getirsin. 39. ﴿اَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ﴾ yoksa kızlar

onun oğlanlar sizin öyle mi? - Ya'ni aklınızın bozukluğuna ve ilâhiyyâta dair duygunuzun neden ıbaret olduğuna delâlet etmek üzere bu babda getireceğiniz en açık bürhan bu olacak değil mi? « وَالنَّجْمِ » de geleceği üzere bu ne hayıflı, ne haksız taksim? Melekler, Allahın kızlarıdır diyorlar, onlar namına bir takım putlar yapıp, Lât, uzzâ, menât gibi müennes isimler vererek tapıyorlar sonra biz bunları Allaha şerik koşmuyoruz, Allahın kızları oldukları için Allah yanında bize şefaat etsinler diye tapıyoruz diyorlardı, kendilerine gelince kız evlâdına kızıyor, oğlan istiyorlardı 40. ﴿اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا﴾ yoksa sen onlardan bir ecir mi istiyorsun - va'z-u tezkirden; ve risalet vazifesinin ifasından dolayı bir ücret mi istiyorsun? ﴿فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ﴾ de onlar garamet ağırlığından ezilmekteler mi? -

MAĞREM, ğurm, ğaramet mutlak borca dahi denilirse de Ragıbın beyanına göre aslında hiç bir suçu olmıyarak bir insana malında lâzım gelen zarar demek olduğundan gerek kefalet gibi sarih veya tenasur gibi zımnî bir teahhüd ve iltizam ve gerek cebrî bir iltizam ile verilen her hangi bir zarar ve ziyana dahi denilir ki

lisanımızda ziyan vermek veya cereme vermek dahi ta'bir olunur. Ya'ni mütegallib hükûmetlerin tazyıkları altında ağır vergiler ile ezilmekte bulunan halk gibi ezilmekteler mi? Ki sana reybül'menunu gözetiyorlar? 41. ﴿اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ﴾ yoksa gayb onların yanında da onlar yazıyorlar mı - kimin evvel öleceğini Levhi mahfuzdan yazıyorlar da halka onu mu haber veriyorlar? 42. ﴿اَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا﴾ yoksa bir keyd yapmak, bir duzak kurmak mı istiyorlar - ya'ni sana ve mü'minlere bir suikasd tertib etmek mi istiyorlar ya Muhammed! Darünnedvede tertib etmek istedikleri suikasdi ıhbardır. ﴿فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ﴾ fakat o küfredenler kendileri aldanacak, o tuzak kendi başlarına geçecektir. - Netekim Resulullah salimen hicret etti ve Ebû cehiller Bedirde kendileri yakalandılar. Bu suretle bu âyet daha önceden gaybı haber vermiştir. Gaybı onların değil, Allahın bilip Peygamberine haber verdiğini anlatmıştır. Denilmiştir ki suikasdi tertib edenlerin Bedirde katilleri bi'setin on beşinci senesinde olmuştur. Burada da « ام » kelimesinin on beş def'a zikredilmesiyle buna işaret olunmuştur. Şihabın dediği gibi bu kabîl gizli işaretler mu'cizati Kuraniyyeden istib'ad edilmez 43. ﴿اَمْ لَهُمْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ﴾ yoksa onların Allahdan gayri bir ilâhları mı var? - da onları kurtaracak mı? O taptıkları putlar onları Allahın azâbından kurtaracak mı zannediyorlar? ﴿سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ Allah onların koştukları şirklerden münezzehtir. Hakıkatte ondan başka ilâh yoktur ve onun azâbı « وَاقِعٌ مَالَهُ مِنْ دَافِعٍ » dir. 44. ﴿وَاِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَآءِ سَاقِطًا﴾ Bununla beraber onlar

öyle

Sh:»4565

kâfirdirler ki Semâdan bir kıt'anın düşmekte olduğunu görseler « فَاَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَآءِ » diye istedikleri azâbın başlarına inmekte olduğunu görseler bile yine inanmazlar da ﴿يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ﴾ toplanmış bir bulut derler - fi'len başlarına inmedikçe inanmazlar. Zira « اِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَايُؤْمِنُونَ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ اٰيَةٍ حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيمَ » dir. 45. ﴿فَذَرْهُمْ﴾ Onun için şimdi bırak onları o keyd yapmak istiyenleri ﴿حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ﴾ tâ o günlerine çatacakları deme kadar ﴿الَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ﴾ ki o gün çarpılacaklar - helâk olacaklar 46. ﴿يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا﴾ o gün ki hiç o keyd-ü tedbirlerinin kendilerine zerrece faidesi olmıyacak ﴿وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ﴾ ve hiç bir taraftan kurtarılmıyacaklar - işte Peygambere suikasd tertib etmek istiyen Ebû cehil ve akranı Bedir günü böyle olmuşlardı 47. ﴿وَاِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ve o zulmedenlere ﴿عَذَابًا دُونَ ذٰلِكَ﴾ onun önünde de bir azâb vardır. - Burada iki ihtimal vardır. Birisi, o

günden beride, ya'ni Dünyada bir azâb daha var demektir. Netekim Mekkeliler yedi sene kıtlık çekmişlerdi.

Bundan başka o günden ötede, ya'ni ölümlerinden sonra kabirde ve Âhırette bir azâb daha var demek de olabilir. ﴿وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَايَعْلَمُونَ﴾ Velâkin onların pek çokları bilmezler - akıbetin böyle olacağını da onun için küfrederler. 48. ﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ O halde rabbının hukmüne sabret - onları o günlerine kadar bıraktırıp da seni zahmetlere göğüs germeğe me'mur eden rabbının hukmüne sabret telâş etme ﴿فَاِنَّكَ بِاَعْيُنِنَا﴾ çünkü sen bizim

görüp

Sh:»4566

gözetmemizle hıfzımız, nezaretlerimiz altında mahfuzsun emîn ol. ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ﴾ Ve rabbına hamdile tesbih et « سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ » diye hamd ederek tesbih et ﴿حِينَ تَقُومُ﴾ kalkacağın sıra -ya'ni her hangi bir meclisten kalkarken: Ebu Davud, Neseî ve

sairede Ebu Berzetel'eslemî radıyallahü anhden rivayet olunmuştur ki Resulullah sallallahü aleyhi vesellem bir meclisten kalkacağı zaman «

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ اَشْهَدُ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ اَسْتَغْفِرُكَ

وَاَتُوبُ اِلَيْكَ» derdi. Suâl olundu, mecliste olana keffarettir buyurdu. Ba'zıları da namaza durulduğu vakıt «

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَآ اِلٰهَ غَيْرُكَ» okunması hakkında olduğunu rivayet etmişlerdir. Ba'zıları da yataktan kalktığın vakıt namaza durana kadar demek olduğunu söylemişlerdir ki buna göre «kıyam edeceğin sıra» demek daha ma'nâlı olacaktır. 49. ﴿وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ﴾ Geceden de onu tesbih et -ya'ni gecenin ba'zı cüz'ünde de tesbih ile ıbadet et ﴿وَاِدْبَارَ النُّجُومِ﴾ hem de yıldızların idbarında - batmağa yaklaştığı sıra ki gecenin âhirinde sabah vaktı - geceden tesbih akşam ve yatsı namazlarına, idbarennücum da sabah namazına işaret olduğu söylenmiş, Hazreti Ömer, Hazreti Ali ve Ebu Hüreyre ve Hasen radıyallahü anhümden de «geceden tesbih, nevafil, idbarennücum da fecrin iki rek'atı, ya'ni sabah namazının sünneti» olduğu nakledilmiştir. Bu suretle «Vetturi» sûresi, sabahın gelmekte olduğunu iş'ar eden idbarünnücum ile hıtam buldu, şimdi bu maktaı «وَالنَّجْمِ اِذَا هَوٰىۙ» matlaının ta'kıbi de bakınız ne güzel olmuştur: